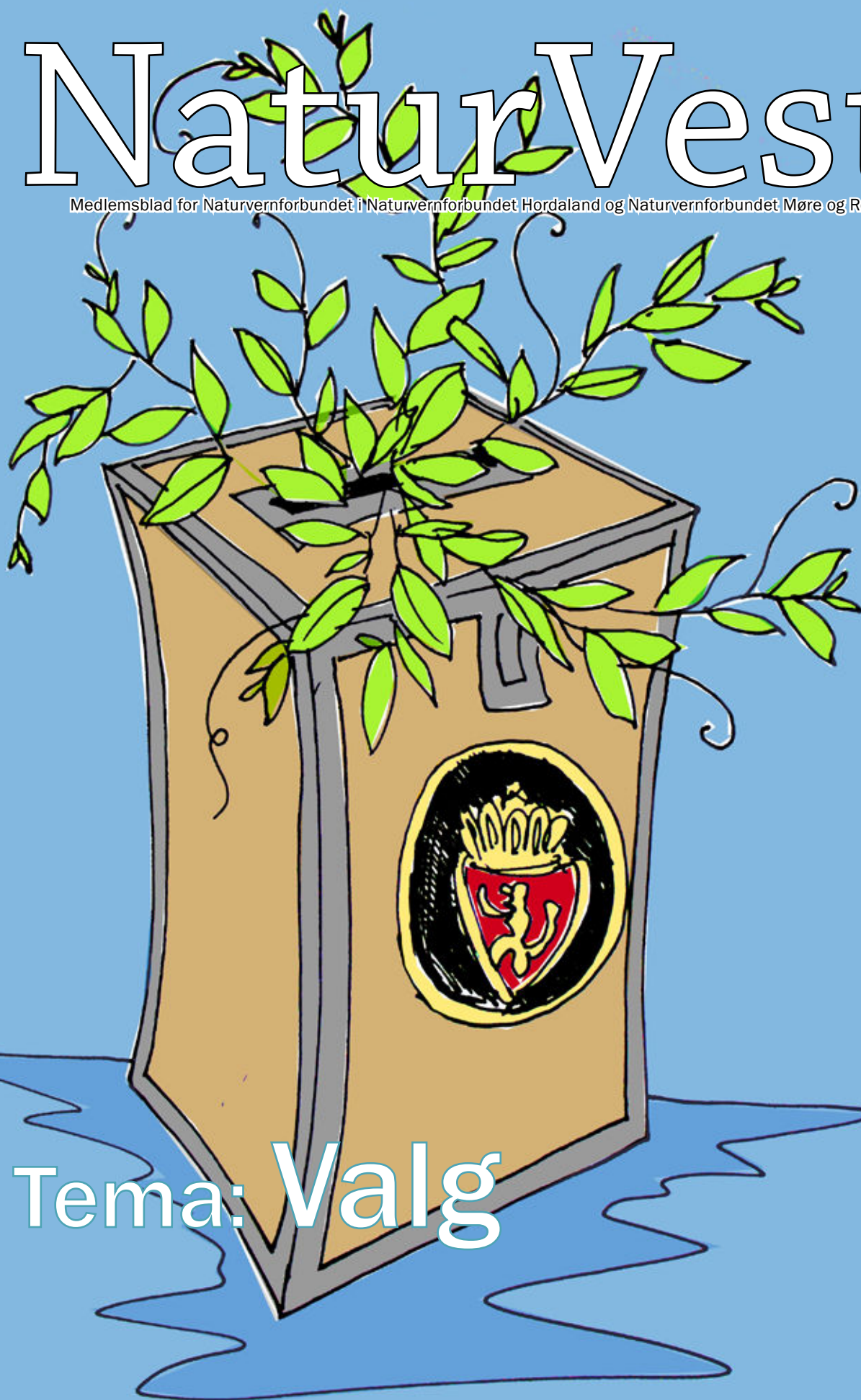

3
2011

NaturVest

Medlemsblad for Naturvernforbundet i Naturvernforbundet Hordaland og Naturvernforbundet Møre og Romsdal

Tema: Valg

Er miljøpolitikk umogleg?

Øystein Folden

leiar, Naturvernforbundet i Møre og Romsdal

No for tida gjer politikarane seg lekke, slik at vi skal røyste på dei. Kva vil dei gjere dei neste fire åra? Vil dei gjere ein nødvendig innsats for miljøet?

Når ein ser tilbake, finn ein klimaplaner vedtekne i svært mange kommunar den siste fireårsperioden. Men det er ikkje så ofte ein ser vedtak i ettertid som følgjer opp denne klimaplanen. Kampen mot tap av biologisk mangfald er i omtrent same situasjon. Dei same politikarane som vedtok klimaplanar driv no med eit enormt køyr for at vegtrafikken skal gå ferjefritt. Prognosane for trafikken har stor auke, som om klimaproblemet ikkje finst, men det er absolutt ikkje eit problem for dei fleste politikarane. Blir ferja for lita, er det ikkje tale om at årsaka er for mykje trafikk. Nei då er det sjølvsagt eit krav om at ferja må bli større eller gå oftare.

Skulle det finnast ein raudlisteart i vegtra-seen er det alltid spørsmål om det er så farleg. Dessutan går vreden utover den som fann raudlistearten, og ikkje dei som frimodig later som naturen aldri treng takast omsyn til.

Går kraftlinene raudglødande, er det aldri politisk spørsmål om forbruket kan redusereast. Det er alltid krav om nye og større kraftliner og meir kraftproduksjon.

Den sterke sida med demokratiet er at vi kan velje folk som er klokare enn oss sjølv til å finne ein god veg framover på vegne av oss alle. Den svake sida ved demokratiet er

at upopulære investeringar må lønast med resultat i løpet av fireårsperioden, elles blir ein ikkje attvald. Prosjekt der det går meir enn 4 år frå upopulære tiltak blir sett i verk til folk flest ser at dette var bra og nødvendig, dei let seg rett og slett ikkje gjennomføre. Kan hende er det difor politikarane framleis berre er på pratestadiet i mange viktige miljøspørsmål?

Avskaffing av demokratiet er ikkje løysinga på dette problemet. Men det er heilt klart at vi i den fireårsperioden som kjem er nøydde til å få resultat på miljøsakene. Kommunnane sine klimaplanar må overopppyllast. Arealdisponeringa må kome inn i spor som tar omsyn til naturmangfaldet. Desse resultatene kjem til å koste. Vi treng vågale politikarar som vågar å ta upopulære avgjerder, sjølv om resultatene ikkje syner for alvor før neste val. Vi som veljarar må dessutan setje krav til oss sjølve. Vi kan ikkje løpe til nokon annan som har søtare drops ved neste val. Skal vi berge naturmangfaldet og ha eit klima å ha det i, då må vi godta at vi i fleire periodar må røyste på politikarar som ikkje er populære, men tvert om bruker sitt vit til å finne langsiktige løysingar.

Kan hende skal vi leite etter dei politikarane som har lova å bygge færrest nye vegar? Kan hende er ja-politikarar dei dårlegaste vi kan velje? Kan hende skal vi velje bort dei som ser det som viktigaste sak å skaffe vegar som gjer bu- og arbeidsregionane større? No treng vi politikarar som kan stå rakrygga når skuta skal forast gjennom brottsjøane som vi har gått utanom altfor lenge. Og vi treng rakrygga veljarar som ikkje lar seg lure av søte drops.

NaturVest

er medlemsbladet til Naturvernforbundet på Vestlandet. Naturvernforbundet Hordaland er ansvarlig utgiver for fire nummer i året, to av disse går også ut til Møre og Romsdal.

Naturvernforbundet arbeider for å beskytte natur og miljø slik at menneskelig virksomhet ikke overskrider tålegrenser i naturen. Vi er en demokratisk medlemsorganisasjon med 19500 medlemmer, fylkeslag i alle landets fylker og ca. 100 lokallag over hele landet.

Daglig leder

Nils Tore Skogland

Redaktør

Øyvind Strømmen

Bidragstere

Øystein Folden, Lars Ove Kvalbein, Petra Helgesen, Nils Tore Skogland, Gabriel Fliflet, Signe Sandberg, Klaus Hjermann, Øyvind Birkeland, Sigbjørn Grønås

En ekstra takk

til alle som har bistått med Miljøvalgundersøkelsen 2011

Markedskontakt

Sverre A. Stakkestad

Layout

Tommy Lokøy

Trykk

Designtrykkeriet AS

Opplag

2820

Forsidefoto

Hvem vinner miljøvalget? Naturvernforbundet gir partiene i Bergen og Hordaland terningkast på miljøpolitikken. (Ill.: Marijke van Eeckhout).

NaturVest

Pb. 1201, sentrum
5811 Bergen

Tlf. 55 30 06 60

naturvest@naturvernforbundet.no
www.naturvernforbundet.no/hordaland

NaturVest er merket med det offisielle nordiske miljømerket Svanen. Designtrykkeriet, som trykker dette bladet, er godkjent som svanemerket bedrift.

Det betyr at bladet oppfyller definerte miljøkrav til papir, trykkfarge og trykkeprosessen som helhet.

Se også <http://www.ecolabel.no>

Innhold

Leder: Er miljøpolitikk umogleg?	2
Prioriterer lokale politikere miljøet? - Miljøvalgundersøkelse 2011	4-8
Nykomlingen - Byluftlisten	9
En tredje vei i klimakampen?	10-13
For mye bjørn felles i Midt-Norge	14
Kronikk: Nye tankar for internasjonale klimatingingar	18
Et flygende vinmonopol	20
Miljøagentane: Ekstremsportfestival i Voss' vakre natur	21
Miljøagentene sjekker miljøets plass i festivalsommeren	21
Kalender	24

«Handler skaper holdninger. I Bærekraftige liv på Landås inviterer vi derfor folk til å gjøre noe sammen med oss». Det skriver «forandringsagent» Lars Ove Kvalbein i sin presentasjon av Transition-prosjektet på Landås i Bergen s. 4-8

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal og i trøndelagsfylkene har bedt Rovviltnemnda om å gå inn for minst mulig bjørnejakt. Svaret fra Rovviltnemnda er et ønske om å skyte mer bjørn s. 16

Lille speil på veggen der – hvem er grønnest i byen her? Naturvernforbundet Hordaland har testet miljøpolitikken til partiene i Bergen og i Hordaland s.10-13

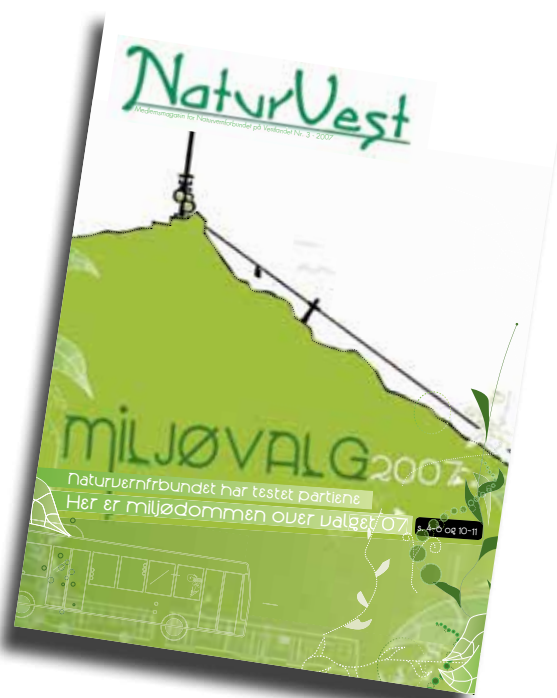

Tilbakeblikk

Naturvernforbundets Miljøvalgundersøkelse har etterhvert blitt en institusjon på ekte bergensk manér. Men hva svarte politikerne forrige gang? I NaturVest nr. 3, 2007 finner vi svaret.

Den gangen var det Venstre, SV og Miljøpartiet De Grønne som gjorde det best i testen. Av de opprinnelige byrådspartnerne fikk Fremskrittspartiet terningkast én, KrF terningkast fire og Høyre terningkast to. Som kjent gikk Frp senere ut av byrådet, fordi de ikke ville være med å på å øke bompengesatsene for å finansiere videre utbygging av en av de beste miljønyhetene i Bergen de siste årene: Bybanen.

Men de tre partiene var også enige med Naturvernforbundet om ett tiltak. De støttet alle at matavfall fra husholdningene i Bergen skal samles inn og brukes i et biogassanlegg. I 2010 vedtok bystyret at et biogassanlegg skal bygges, men da for å behandle avløpsslam og våtorganisk avfall fra næringsvirksomhet. Matavfallet på hjemmefronten går fortsatt i forbrenningsovnen, bortsett fra hos dem som har funnet gode løsninger på egen hånd. Miljøvennlig? Neppe.

Prioriterer lokale politikere

Miljøvalgundersøkelse 2011

Flertallet av Bergens politikere ønsker å redusere de kommunale klimagassutslippene med 4 prosent per innbygger årlig, og samtlige fylkespolitikere ønsker å kartlegge hele energisparingspotensialet i Hordaland og redusere det totale strømforbruket med minst 10 prosent. Går vi en mer miljøvennlig framtid i møte?

Petra Helgesen, Nils Tore Skogland
og Gabriel Fliflet

Miljøvalgundersøkelsen er etter hvert blitt en tradisjon – og en institusjon i bergensk forstand. I år består undersøkelsen av 28 konkrete miljøvisjoner for hvordan Bergen og Hordaland ser ut i 2015. 14 av disse er adressert til kommunepolitikere i Bergen og 14 til fylkespolitikere i Hordaland. Basert på i hvilken grad partiene støtter denne miljøvennlige framtiden, har alle partier oppnådd en miljøkarakter. Håpet er at karakteren og vurderingen av det enkelte parti, er til hjelp for velgere som ønsker å prioritere

miljø- og naturvern via stemmeseddelen.

Løfterike kommunale svar

Årets resultat av miljøvalgundersøkelsen, spesielt på kommunalt nivå, er på mange vis oppløftende lesing. Hvis de lokale partiene handler i samsvar med de svarene de her har gitt, er det flertall i Bergen bystyre for høyhastighets nettverk av sykkelveier, raskere utbygging av Bybanen, strengere parkeringsbestemmelser og ekspresbusser i egne kollektivfelt på byens innfartsårer. I tillegg vil vi få en mye bedre avfallshåndtering, mer ambisiøse klimamål og sikring av naturmangfoldet gjennom en

fullstendig arts- og naturtypekartlegging i kommunen.

Samtidig er det ikke alle partiene som framstår som troverdige, når de på den ene siden ønsker seg et forpliktende klimaregnskap, og på den andre siden stiller seg heller lunkne til å innføre begrensninger på trafikken. Det spørs om vi får en reduksjon i klimagassutslippene, til tross for satsing på kollektivtrafikk og sykkel, så lenge mange partier ikke vil begrense klimaskadelig veiutbygging. Veitrafikken står faktisk for over halvparten av klimagassutslippene i Bergen. Dette er også den sektoren hvor

Fakta om Miljøvalgundersøkelsen 2011

- Alle partier som fikk mer enn 1500 stemmer ved forrige valg, har fått mulighet til å delta i Miljøvalgundersøkelsen.
- Alle partiene har bestemt selv hvem som skal besvare undersøkelsen, men om det har kommet inn flere besvarelser er den politikeren som står høyest oppe på valglisten tatt med i undersøkelsen. Pensjonistpartiet er bare representert på kommunalt nivå, og har derfor ikke

besvart spørsmålene rettet mot fylkesnivået.

- Spørsmålene som er stilt til partiene er utviklet som visjoner for oppnådd miljøforbedring innen utgangen av neste valgperiode. Partiene har hatt fem svaralternativer per spørsmål på en skala fra «helt enig» til «helt uenig». Svaret «vet ikke» holdes utenfor denne beregningen. Det er gjennomsnittet som blir brukt for å beregne karakter. Beste karakter 6 og nestbest 5 har smalere utfallsrom, fordi det bør kreves ekstra mye for å oppnå disse gode resultatene. De øvrige karakterene er likelig fordelt i resten av utfallsrommet. Det er en stor utfordring

miljøet?

utslippene øker mest. Alle de store partiene støtter videre utvidelse av Bergen Lufthavn og dermed enda høyere klimagassutslipp derfra.

På fylkesnivå er det også positive tendenser. Fylkespolitikkerne står samlet i ønsket om en raskere bybaneutbygging og dobbelt togspor gjennom Ulriken, fjerning av kvikksølvet i ubåten ved Fedje og kartlegging og kutt på minst 10 prosent av strømforbruket i Hordaland. Ellers er det flere fylkespolitikere som er lite lystne på å redusere forurensende og klimaskadelig veiutbygging eller å stoppe utvidelsen av Bergen Lufthavn. Flere partier ser heller ikke at det er viktig å ivareta naturmangfoldet i den vernede Raundalselva på Voss og Daleelva i Etne ved å la disse fortsette å renne fritt.

De to partiene som sammenlagt kommer best ut både for kommune- og fylkesvalget er Miljøpartiet De Grønne og Venstre. Begge disse partiene slutter helhjertet opp om Naturvernforbundet Hordalands miljøvisjoner for Bergen og Hordaland i 2015. Hakk i hæl følger Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Lenger nede leder Kristelig Folkeparti midtfeltet, med spesielt gode svar fra den kommunale kandidaten. Arbeiderpartiet gjør et positivt sprang fra forrige valg, men det

er ganske oppsiktsvekkende at den ellers klimaengasjerte Harald Schjelderup ikke vil sette foten ned for tilrettelegging av enda mer klimaskadelig flytrafikk på Flesland. Det til tross oppnår Arbeiderpartiet samme karakter som Senterpartiet, som selv har mindre miljøbevisste kandidater enn ved forrige miljøvalgundersøkelse. Senterpartiet slår imidlertid Høyre når det gjelder å prioritere natur- og miljøspørsmål, til tross for at Høyre kommer bedre ut denne gangen enn de gjorde ved forrige kommune- og fylkestingvalg. Partiet forsøker tydeligvis å utvikle en mer ansvarlig miljøpolitikk. Det er likevel ganske overraskende at Harald Hove ikke vet om Høyre vil innføre klimaregnskap for kommunen og kutte utslippene med 4 prosent per år. Fremskrittspartiet tar minimale hensyn til natur og miljø, men det er positivt at de forbedrer resultatene på kommunenivå blant annet ved å gi helhjertet støtte til etablering av ekspressbussruter i egne kollektivfelt på alle innfartsårer. Pensjonistpartiet tar minst hensyn til natur og miljø og havner på jumboplass i undersøkelsen.

Konklusjon

Vinnerne av Miljøvalgundersøkelsen fra Naturvernforbundet for Bergen kommune i 2011 ble Miljøpartiet De Grønne, Sosialistisk Venstreparti og Venstre. For Hordaland fylke ble vinnerne Miljøpartiet De

Grønne og Venstre.

Dermed kan vi slå fast at det eksisterer tydelige miljøstandpunkter ulike steder langs høyre-venstre akse i lokalpolitikken. Dette er gledelig og nødvendig for at god miljøpolitikk skal få større gjennomslagskraft i bystyresalen og på fylkestinget. For det andre ser vi at enkelte partier i midtfeltet gir skinn av å prioritere miljøet, men velger bort miljøstandpunktet når det kommer i konflikt med andre interesser. Taperen av Miljøvalgundersøkelsen er Pensjonistpartiet. De prioriterer på ingen måter hensyn til natur og miljø. Det er trist å se at de som ønsker å være de eldres representant, fullstendig unnlater å ta hensyn til kommende generasjoner og egne barnebarn.

Det er selvsagt opp til hver enkelt velger å vurdere hva som er tomme løfter, og hvem som kan virkeliggjøre visjonene, men vi er mange som følger med på at partiene står ved sine miljøløfter gjennom neste valgperiode. For å få satt i gang konkrete tiltak som reduserer klimagassutslippene og beskytte naturmangfoldet, trengs flere partier med en ansvarlig miljøpolitikk. Vi håper du gjennom stemmeretten din kan bidra til dette.

Godt miljøvalg!

å velge ut hvilke tema som skal belyses, men Naturvernforbundet Hordaland og Natur og Ungdom Hordaland har forsøkt å stille spørsmål som avdekker om partiene evner å prioritere natur og miljøhensyn foran andre hensyn.

- Miljøvalgundersøkelsen kan gi en pekepinn om hvilke standpunkt hvert parti har, men den er ingen vurdering av gjennomført politikk. Den enkelte velger må selv vurdere partienes gjennomføringsevne. Naturvernforbundet nasjonalt har laget en oversikt over hva flere kommuner har gjort for miljøet i forrige valgperiode som kan leses på naturvernforbundet.no/naturogmiljo

- Naturvernforbundet Hordaland vil følge med at partiene holder miljøløfter gjennom neste valgperiode. Om dette ikke skjer, står partiene overfor store utfordringer ved neste miljøvalgundersøkelse.
- Miljøvalgundersøkelsen er utviklet av Gabriel Fliflet, Oddvar Skre og Nils Tore Skogland i Naturvernforbundet Hordaland og Olav N. Larssen Aga i Natur og Ungdom Hordaland. Silje Østerbø og Nils Johnsen har kvalitetssikret resultatene.

BERGEN KOMMUNE

- 1) Et trygt og effektivt nettverk med adskilte sykkeltraseer og høyfartssykelveier
 - 2) Ekspressbusser går i egne kollektivfelt på alle hovedinnfartsårer og på Ringveien
 - 3) Bygging av bybanen til Åsane og Sandsli/Flesland og bygging av dobbeltspor i Ulrikstunellen
 - 4) Luften er bedre, bl.a. som følge av at antall parkeringsplasser i sentrum er redusert
 - 5) Eksisterende veier vedlikeholdes og sikres , og nye veiprosjekter som planlegges
 - 6) Vi tar klimatrusselen alvorlig og har stoppet videre utbygging på Flesland
 - 7) Vi har mindre biltrafikk og bedre fremkommelighet på veiene bl.a. ved innføring av 30 km/t
 - 8) Stortilt energisparing og satsing på ny teknologi i offentlige og næringsbygg
 - 9) Frigjort energi og klimavennlige varmekilder har erstattet forurenset energi
 - 10) Kommunen fører en arealpolitikk for fortetting og mindre trafikk
 - 11) Det bygges det ikke større anlegg eller bygg i områder som er utsatt for flom
 - 12) Alle offentlige boskurver er tilrettelagt for kildesortering
 - 13) Matavfall samles inn, komposteres eller gjøres om til energi
 - 14) For å sikre sårbare plante-, dyre- og naturtyper er det gjennomført en kartlegging
 - 14) Bergen kommune sikrer utslippsreduksjon av klimagasser og luftforurensning
- Det legges opp til årlig reduksjon på 4% per innbygger

Parti	Kandidat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Sum	Vet ikke	Snitt Bergen	Karakter Bergen
Miljøpartiet De Grønne	Sondre Båtstrand	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14		1	6
Sosialistisk Venstreparti	Lillian Blom	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14		1	6
Venstre	Julie Andersland	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14		1	6
Rødt	Torstein Dahle	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	15		1,07	5
Kristelig Folkeparti	Filip Rygg	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	17		1,21	5
Arbeiderpartiet	Harald Schjelderup	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	1	1	1	18		1,29	4
Senterpartiet	Ove Sverre Bjørdal	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	18		1,29	4
Høyre	Harald V. Hove	1	2	1	2	3	3	2	1	1	3	1	1	2	5	28	1	1,77	4
Fremskrittspartiet	Gunnar Bakke	2	1	3	4	4	4	4	1	2	4	1	1	2	3	36		2,57	3
Pensjonistpartiet	Frank WE. Hansen	3	2	4	4	4	4	4	2	3	2	4	2	2	3	43		3,07	2
God / dårlig støtte for påstand. 1 er god og 4 er dårligst		1,3	1,3	1,5	1,8	2,1	2,2	1,8	1,1	1,3	1,7	1,3	1,1	1,3	1,6			1,00	6
Vet ikke (tas ut av sum)															1			1,01 - 1,24	5
																		1,25 - 1,94	4
																		1,95 - 2,64	3
																		2,65 - 3,34	2
																		3,35 - 4	1

- 1) Trygt og effektivt sykkelveinett på egen trase bygges ut i 5 km radius fra tettsteder, størst i sentrum
- 2) Aldersgrensen for Ungdomsskyss er hevet med 5 år slik at unge mellom 16 og 19 år kan bruke skyss
- 3) Ekspressbusser går i egne kollektivfelt på alle hovedinnfartsårer i Bergen og på Ringveien
- 4) Bygging av bybanen til Åsane og Sandsli/Flesland og bygging av dobbeltspor i Ulrikstunellen er i full sving. Offentlig planlagt
- 5) Eksisterende veier vedlikeholdes og sikres , og nye veiprosjekter som planlegges
- 6) Vi tar klimatrusselen alvorlig og har stoppet videre utbygging på Flesland
- 7) For å dempe biltrafikken er gratisparkeplasser etablert i sentrum
- 8) For å sikre sårbare plante-, dyre- og naturtyper er det gjennomført en kartlegging
- 9) Raundalselva er sikret
- 10) Videre kraftutbygging skjer bare etter planlagt
- 11) Det er gjennomført en studie av energisparings- og effektreduksjonspotensialet i industri, bygg, bolig og transport i Hordaland
- 12) Den nye høyspenningsledningen er etablert
- 13) All næringsstøtte er overført fra gass- og oljeindustri til næringslivet

bygges ut mellom alle bydelssentra.
 ei Vest. Tette avganger i rushtiden.
 spor i Ulrikstunellen er i full sving. Offentlig planarbeid er i gang for bybane mot Bergen Vest.
 er redusert, Gratisparkering på kjøpesentre er fjernet om lovverket tillater dette.
 skaper mer trafikk er skrinlagt.
 esland flyplass. Ingen ny rullebane.
 a. fordi vi har innført trafikantbetaling for biler.
 g private bygg har spart inn 1/5 av strømforbruket siden 2011.
 ensende olje- og elkjeler.
 nsportbehov.
 om er avsatt til landbruk, natur og friluftsliv (LNF), så sant det ikke er gjelder tog, bane og sykkel.
 g.
 il energi på det nye biogassanlegget i Bergen.
 r det gjennomført fullstendig arts- og naturtypekartlegging i Bergen kommune.
 klimagasser gjennom et forpliktende klimaregnskap som skal salderes årlig.
 nnbygger per år.

Karakter Hordaland	Snitt Hordaland	Sum	Vet ikke	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Parti	Kandidat
6	1	14		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	Miljøpartiet De Grønne	Tom Sverre Tomren
6	1	14		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	Venstre	Mona Hellesnes
5	1,21	17		2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	Rødt	Natalia Golis
5	1,21	17		1	2	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	Sosialistisk Venstreparti	Aud Karin Oen
4	1,5	21		1	1	2	1	3	2	1	1	2	1	1	2	2	1	Arbeiderpartiet	Ruth Grung
4	1,92	30	1	1	5	2	1	3	3	2	2	3	2	1	1	3	1	Kristelig Folkeparti	Pål Kårbø
4	1,92	33	2	1	1	1	1	3	4	1	5	4	5	1	2	3	1	Senterpartiet	Benthe Bondhus
3	2,14	30		1	2	1	1	4	4	4	1	3	2	1	1	4	1	Høyre	Tom-Christer Nilsen
2	2,79	39		2	4	1	2	4	4	4	4	4	3	2	1	3	1	Fremskrittspartiet	Terje Søviknes
-	-	-		↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	God / dårlig støtte for påstand. 1 er god, 4 er dårligst.	
1,00	▶ 6			1,22	1,75	1,22	1,11	2,33	2,44	2	1,5	2,22	1,5	1,11	1,22	2,11	1		
1,01 - 1,24	▶ 5			1							1		1					Vet ikke (tas ut av sum).	
1,25 - 1,94	▶ 4																		
1,95 - 2,64	▶ 3																		
2,65 - 3,34	▶ 2																		
3,35 - 4	▶ 1																		

ørre arbeidsplasser og skoler i Hordaland.
 n 16 og 25 år kan reise rimelig og kollektivt.
 g på Ringvei Vest. Tette avganger i rushtiden.
 arbeid er i gang for bybane mot Bergen Vest.
 e veiprosjekter som skaper mer trafikk er skrinlagt.
 te utbygging på Flesland flyplass. Ingen ny rullebane.
 kering på kjøpesentre fjernet om lovverket tillater dette.
 mført fullstendig arts- og naturtypekartlegging i Hordaland.
 va i Voss og Dalelva ved Rullestad i Etne renner fortsatt fritt.
 er en samlet vurdering slik at viktige naturverdier ikke går tapt.
 aland og tiltak har redusert strømforbruket med minst 10 prosent.
 entkabelen gjennom Nordhordland går i jord og sjø, ikke i luftspenn.
 ri til virksomheter som fremmer energieffektivisering og fornybar energi
 14) Kvikkølv i ubåten ved Fedje er hevet og uskadeliggjort.

Svar
 1) Helt enig
 2) Delvis enig
 3) Delvis uenig
 4) Helt uenig
 5) Vet ikke

**HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

6 6

Miljøpartiet De Grønne

Førstekandidat i Bergen, Sondre Båtstrand, og førstekandidat i Hordaland, Tom Sverre Tomren har besvart undersøkelsen. Miljøpartiet De Grønne svarer positivt på alle miljøvisjonene og får toppkarakteren 6.

venstre

6 6

Venstre

Førstekandidat i Bergen, Julie Andersland, og førstekandidat i Hordaland, Mona Hellesnes. Venstre svarer positivt på alle miljøvisjonene og får toppkarakteren 6.

6 5

Sosialistisk Venstreparti

Leder for miljø- og byutviklingsfraksjonen, Lillian Blom, og førstekandidat i Hordaland, Aud Karin Oen. Sosialistisk Venstreparti svarer positivt på alle miljøvisjoner på kommunalt nivå, men er delvis uenige i å innføre parkeringsbestemmelser som kan dempe biltrafikken på fylkesnivå. SVs karakterer blir dermed 6 i Bergen og 5 i Hordaland.

5 5

Rødt

Førstekandidat i Bergen, Torstein Dahle, og førstekandidat i Hordaland, Natalia Antonia Golis. Rødt svarer positivt til de fleste miljøvisjonene, men er bare delvis enig i flere spørsmål knyttet til samferdselspolitikk, spesielt på fylkesnivå. Partiet får dermed karakteren 5 for både Bergen og Hordaland.

5 4

Kristelig Folkeparti

Førstekandidat i Bergen, Filip Rygg, og gruppeleder for KrFs fylkestingsgruppe i Hordaland, Pål Kårbø. På kommunalt nivå er Kristelig Folkeparti bare delvis enig med Naturvernforbundet i samferdsels spørsmål, men Filip Rygg er enig i de andre miljøvalgene. På fylkesnivået de ikke å begrense transportsektoren og prioriterer kraftutbygging framfor natur. Dette gir en delt karakter: 5 på kommunalt nivå og 4 på fylkesnivå.

Arbeiderpartiet.no

4 4

Arbeiderpartiet

Førstekandidat i Bergen, Harald Schjelderup, og førstekandidat i Hordaland, Ruth Grung. Arbeiderpartiet i Bergen er delvis uenig i at Bergen lufthavn ikke skal tilrettelegges for enda mer klimaskadelig flytransport. Fylkespartiet vil også ha flere veier som skaper mer trafikk og klimagassutslipp. Partiet ender på karakteren 4 begge steder.

4 4

Senterpartiet

Førstekandidat i Bergen, Ove Sverre Bjørdal og førstekandidat Benthe Bondhus. På kommunalt nivå er Senterpartiet bare delvis enig i tiltak mot klimagassutslipp, og på fylkesnivå vil man bygge ut både Raundals- og Dalelva og Bergen Lufthavn. Det gjør at partiet bare oppnår karakteren 4 for Bergens og Hordalands valget.

Høyre

4 3

Leder i Bergen Høyre, Harald V. Hove, og førstekandidat i Hordaland, Tom-Christer Nilsen. Høyre er delvis uenig i de nødvendige miljøprioriteringene innen samferdselspolitikk og naturvern både på kommunalt og fylkesnivå. På fylkesnivået ønsker de ikke å prioritere støtte til innovasjon for framtidsrettende bærekraftige næringer i stedet for olje- og gassvirksomheten. Høyre drar i land en firer på kommunalt nivå, men får kun 3 i Hordaland.

3 2

Fremskrittspartiet

Ordfører i Bergen, Gunnar Bakke og førstekandidat i Hordaland, Terje Søviknes. Partiet er helt enig med miljøvalgundersøkelsen på fire punkt kommunalt og tre punkt innen fylkespolitikk. Andelen spørsmål der de er helt uenig er langt større på begge nivåer. Kommunalt er Fremskrittspartiet i første rekke negativ til å begrense forurensende trafikk og stimulere mer miljøvennlig transport. På fylkesnivå prioriterer de dessuten kraftutbygging framfor naturhensyn. Positivt er det at Bergen Frp er langt mer positiv til å kartlegge sårbar natur enn fylkespartiet, og at fylkespartiet er delvis enig i bybane til Åsane og dobbelt togspor til Arna. Det gir en 2er i Hordaland, mens de klarer en 3er i Bergen.

2 2

Pensjonistpartiet

Førstekandidat i Bergen, Frank W.E. Hansen. Pensjonistpartiet er bare representert på kommunalt nivå. Her sier de seg ikke enig i én eneste av Naturvernforbundets lokale visjoner. De er delvis enig i enkelte punkt, men selv noe så ukontroversielt som offentlig kildesortering sier de seg helt uenig i. Pensjonistpartiet får dårligste plassering med karakteren 2.

4 4

Karakterene viser resultat på kommunalt- og fylkesnivå, der Bergen står til venstre og Hordaland til høyre.

Nykomlingen

- De som sitter med makten i Bergen har ikke klart å løse forurensningsproblem, sier Endre Tvinnerheim, listetopp for nykomlingen Byluftlisten i Bergen kommune.

Av Signe Sandberg

Byluftlisten, som stiller til valg i Bergen og i Hordaland fylke, er ikke med i undersøkelsen, som bare ble sendt til partier som fikk over 1500 stemmer i forrige valg. I forbindelse med at Byluftlisten arrangerte et skoleringsseminar på Det Grønne Loftet i Bergen, tok NaturVest likevel en prat med Endre Tvinnerheim, toppkandidat for Byluftlisten i kommunevalget.

Tvinnerheim er 39 år, og har – sammen med venner og meningsfeller som er opp-tatt av helseskadene forurensningen forårsaker – tatt jobben med å danne en lokal liste og stille valg. «Nok er nok», mener entusiastene. Flere av dem er leger og byplanleggere, og har fagkompetanse på området. - Vi ønsker å avløse dem som sitter med makten i Bergen, sier Tvinnerheim. - De har ikke klart å løse forurensningsproblemet. Tvert imot har konsentrasjonen av gift og

svevestøv økt de siste to årene, slik at byen nå bryter forskrifter for lokal forurensning. En plan for tiltak har man heller ikke.

Tvinnerheim forteller at partiet har arbeidet hardt for å finne gode løsningsforslag. - Vi opplever også at våre forslag blir tatt opp av de etablerte partiene. Derfor tror vi på det vi gjør, uavhengig av hvor mange kandidater vi klarer å få valgt. Målet vårt er å få til en endring, og vi har en visjon om Bergen som en liten storby det skal være godt å bo i.

Han tror Byluftlisten har en reell sjanse til å komme i vippeposisjon mellom blokkene i bystyret, og dermed til å få innflytelse og kunne stille politiske krav. - Vi ser luftkvaliteten som den viktigste saken ved dette valget. I andre saker vi vil møte dersom vi blir valgt vil vi være pragmatiske og moderate. Det er vi som er den reelle opposisjonen til dem som styrer byen nå, sier Tvinnerheim.

- Både SV og Venstre kaller seg miljøpartier, og sitter i bystyret. Miljøpartiet De Grønne har vært inne på flere meningsmålinger. Hvorfor ikke stemme på et av disse partiene?

- Vi vil ikke si noe negativt om de partiene, men Byluftlisten er en lokal, tverrpolitisk valgliste som er dannet på grunn av de helt spesielle utfordringene vi har i Bergen. Vi har ingen rikspolitiske føringer på hvilke partier vi kan samarbeide med, og vi vil være en pragmatisk partner for alle som ønsker å få Bergen ut av dagens uføre.

Julie Andersland og Anders Skoglund i partiet Venstre har imidlertid – i et innlegg i Bergens Tidende alt i februar – uttrykt at Byluftlisten ikke trengs. - Vil man gjøre noe med luftforurensningen i Bergen, må man slutte opp om de etablerte miljøpartiene som kan utgjøre en reell forskjell bare vi blir store nok, mener de.

Annonser:

Putt drikkekartong rett i papirbosset - uten plastpose!

Drikkekartong

dypere
opplevelser

AKVARIET I BERGEN www.akvaret.no

Informasjon fra
Sunnhordland
Interkommunale
Miljøverk IKS

Tenk miljø - brems forbruket!

Sunnhordland
Interkommunale
Miljøverk IKS

Svartasmoget
N-5419 Fitjar

telefon 53 45 78 50
telefaks 53 45 78 60
e-post sim@sim.as

www.sim.as

En tredje vei i klimakampen?

Handlinger skaper holdninger. I Bærekraftige liv på Landås inviterer vi derfor folk til å gjøre noe sammen med oss.

Lars Ove Kvalbein

"forandringsagent", Bærekraftige liv på Landås

Internasjonale klimaforhandlinger står i stampe. Norske politikere har ambisiøse mål, men er livredde for å tirre velgerne med å sette inn klimatiltak som faktisk virker. Miljøbevisste forbrukerne mister motet, der de står alene ved kjøkkenbenken og bretter sine melkekartonger. Velgerne tar ikke klimatrusselen på alvor, fordi politikerne ikke setter i verk tiltak som merkes, og politikerne tør ikke sette i verk drastiske tiltak når velgerne deres ikke tar trusselen alvorlig. Slik har norsk klimapolitikk kjørt seg fast. Finnes det en mulig vei ut av dette uføret? Finnes det et handlingsrom mellom Løvebakken og kjøkkenbenken som vi ennå ikke har utforsket nok? En "tredje vei" i klimakampen?

Dette var utgangspunktet da vi i 2008 tok initiativet til "Bærekraftige liv på Landås". Kan vi, ved hjelp av alle de nettverkene vi er en del av i vårt lokalsamfunn, skape en plattform for felles, inspirerende handlinger i møte med klimakrisen? En plattform som både kan brukes til felles tiltak som møner, men også inspirere motløse melkekartongbrettere og ikke minst gi våre politikere et begeistret spark bak?

Vi hadde bare noen ganske vage ideer om dette da vi inviterte til den første samlingen i 2008. Ikke så mange dukket opp denne junikvelden, men i oktober samme år arrangerte vi matkurs med fokus på å lage spennende mat med trauste, kortreiste og økologiske grønnsaker. Kurset ble fulltegnet, og etter dampende innsats på kjøkkenet ble

det festmiddag og underholdning for ca 90 små og store. Vi var i gang, fikk oppmuntrende tilbakemeldinger, og ble kjent med mange nye mennesker.

Etter halvannet års innsats på fritiden, utformet vi en beskrivelse av et treårig pilotprosjekt. Vi fikk napp på offentlig støtte, slik at vi fra februar 2010 kunne legge inn betalt innsats i prosjektet. Det har etter hvert vokst fram mange store og små tiltak, som grovt sett faller i fire ulike kategorier.

Handlingsalternativer

Den tradisjonelle måten å tenke på når det gjelder livsstilsendringer er at vi først må få ny kunnskap slik at vi forstår. Så endrer holdningene seg, før vi til slutt endrer handlingsmønstrene våre. I Bærekraftige liv inviterer vi folk til å gjøre noe sammen med

Fra LandåsFest 2010, et av mange arrangementer Bærekraftige liv på Landås har stelt i stand.

oss, og tror at handlinger skaper holdninger. Rykter om at noen i nabolaget gjør noe litt nytt og annerledes virker mye sterkere enn en løpeseddel som prøver å overbevise oss om noe. Derfor inviterer vi til felles vedhugst i nabolaget, reparasjonskveld for klær og duppeditter, felles vårpuss på sykkelen, eget juleverksted for voksne, redesign-verksteder, dyrking av egen mat i parseller og matkurs med felles festmåltid.

Kunnskapsbaserte samlinger

Vi trenger å sette handlingene inn i en sammenheng, få ny kunnskap og utvide horisonten. Når vi prøver å få til bærekraftig matlaging og matdyrking, er det verdifullt å skjønne litt mer av mekanismene som lå bak den globale matvarekrisen. Dette fikk vi hjelp til av Sjur Holsen, som er politisk redaktør i BT. Vi har hatt klimadebatt med lokale politikere, filmkvelder, idédugnad for å formulere hundreårsmål for samfunnet, blitt oppdatert på klimaforskningen med Helge Drange fra Bjerknessenteret, lært om hjemmedyrking av mat og hatt kurs i øko-

kjøring med simulator.

Storsamlinger – "folkefest"

Utad er miljøbevegelsen mer kjent for protest enn for fest. Vi ønsker i vårt prosjekt å balansere dette bildet. I klimakampen og den store omstillingen som står foran oss er det viktigere enn noen gang å fokusere på festen og gleden, og feire det fantastiske livet. Derfor har vi valgt å bruke krefter på større samlinger. I fjor arrangerte vi tidenes første LandåsFest, en folkefest for hele området på den lokale idrettsplassen. Vi stilte med stor utescene, lokale band og kunstneriske innslag, lokal og bærekraftig mat, og mange aktiviteter for store og små. På et eget miljøtorg presenterte ulike organisasjoner gode miljøløsninger innenfor temaene biff, bil, bolig og forbruk. For å gjøre festen kjent, brukte vi plakater, og delte ut invitasjoner i postkassene til de ca 3 300 husstandene på Landås. Responsen var større enn vi hadde våget å drømme om. 1100 betalende gjester var innom den dagen. Når du leser dette, er sannsynligvis

årets versjon av LandåsFest i havn. Vi er veldig spente på om vi klarer å fenge like mange i år.

I tillegg til LandåsFest har vi under Earth Hour siste lørdag i mars invitert til akustisk konsert i kirken, med stemningsfulle stearinlys. I 2009 hadde vi besøk av Karoline Krüger og en tangofiolinist, og ca 250 mennesker slukket lyset hjemme og kom på konsert i kirken.

Tiltak over tid

Den fjerde kategorien tiltak handler om langsiktige prosjekter som hjelper oss med omstillingen på områdene bilen (transport), biffen (mat), boligen (energi) og forbruk. I første fase av prosjektet har vi hatt mye fokus på å bli kjent og bygge nettverk rundt samlingene våre. På den måte skaper vi en ny plattform for samhandling. Dette er grunnlaget for tiltakene knyttet opp mot de fire B'ene i siste fase av prosjektet.

Vi er i gang med et prosjekt for å gjøre felles
fortsetter ►

Lokal matdyrking er et viktig fokus for Transition-bevegelsen. Her fra parsellhagen på Landås, der både små og store koser seg med å grave i jorda under en dugnadsdag i vår.

”Først når noen klarer
å beskrive et miljø-
vennlig samfunn som
vi gleder oss til å leve i,
kommer ting til å skje -
og da kan det skje fort.”

Jon Bing

energioppgraderinger av boliger på Landås. Som enkelthuseier er det vanskelig å gjøre noe med huset som virkelig monner i energisammenheng. Kan vi derimot samarbeide om felles oppgraderinger i et helt rekkehus, en hel gate eller et helt borettslag, når vi mye lenger. Felles anbud gir lavere priser for hver enkelt. Vi fikk en byggingeniørstudent til å gjøre en pilotstudie på et typisk rekkehus og en typisk blokkbebyggelse på Landås. De aller fleste boliger på Landås er bygget i samme tidsperiode (50-tallet) og har mange av de samme utfordringene. Potensialet for energisparing er stort, ofte bare ved ganske enkle tiltak, slik som å lekte ut ekstra med 20-30 cm ekstra isolasjon når en allikevel skal skifte kledning eller tak. Skifter en da ut vinduer med det samme, er en på god vei mot passivhusstandard, en lønnsom oppgradering i følge pilotstudien. I tillegg kan vi vurdere felles aktive energiløsninger, som nærvarme basert på bioenergi, bergvarme eller solfångere. På dette området er det ikke manglende teknologi som er det største hinderet, men først og fremst mangel på naturlige plattformer for samhandling. Vi trenger også mer kunnskap, og tydelig tilrettelegging fra myndighetenes side. Prosjekter som på Landås kan skape tydeligere pressgrupper overfor myndighetene på dette området.

Dette illustrerer ett av prinsippene vi arbeider etter: Vi har fokus på løsninger som må fungere i eksisterende bebyggelse og infrastruktur, med de menneskene som bor her. Får vi det til å fungere på Landås, kan det fungere mange andre steder også. (Og verden består jo som kjent av lokalsamfunn...)

For de andre B'ene vil jeg bare kort nevne noen av de tiltakene som er på gang: Transport: legge til rette for kameratkjøring til jobb og trening via smarttelefoner og webverving til bilkollektivet Bildelingen i Bergen samarbeid med nærbutikken om løsninger for bilfri dagligvarehandel.

Mat

parsellhage med 15 parseller etablert i prestegårdshagen egen gruppe som arrangerer kurs og samlinger med fokus på hjemmedyrking, bytting av stauder, hagebytte, andelsjordbruk, m.m.samarbeid med nærbutikken om vareutvalget.

Forbruk

Egen redesign-gruppe er etablert, arrangerer redesign-verksteder hver måned, kurs

og samlinger samarbeid med Landås skole om arrangement to ganger årlig hvor uavhentet hittegods fordeles egne ordninger for bytting, deling og låning (verktøydelering, web-løsninger for lokal bytting og utlån, osv.) samarbeid med foreldre og skole om å gå sammen om færre, men finere og mer varige gaver til barnebursdager.

PR og rekruttering

Vår erfaring er at e-post og web har begrenset effekt i forhold til å rekruttere folk til samlinger og til ulike grupper. Vi stilte spørsmålet: Hvor er det folk i dag må innom? Svaret vi fikk var butikken og Facebook. Derfor har vi satset mest på å være til stede med plakater på butikken og på stolpene i området, samt bruke den gode gamle jungeltelegrafen i nettverkene våre. I tillegg har vi en flittig brukt Facebook-side, hvor over 530 følger oss. Web og epost blir supplement, webben først og fremst for å finne materiell og bakgrunnsstoff, spesielt for de som ønsker å starte opp lignende initiativer andre steder.

Fram til og med 2010 har mesteparten av aktiviteten i vårt prosjekt vært initiert av og båret av de tre initiativtakerne. For at dette skal være en bærekraftig modell for andre lokalsamfunn uten den finansielle drahjelpen vi har fått, må mye av aktiviteten etter hvert drives av ulønnede krefter. Derfor bygger vi nå opp egne grupper rundt arrangementer og prosjekter. Juleverkstedet kom i stand ved hjelp av en slik gruppe, årets LandåsFest er drevet fram av 4 ulike arbeidsgrupper, redesign-gruppa er i full gang med egne arrangementer, parsellhagen styrer seg selv, og vi har grupper på gang for bolig/energi, transport og film. Vi har også som hovedregel at alle arrangementer skal være selvberørende økonomisk. Dermed skal det være mulig for andre lokalsamfunn å skape sin egen variant av Bærekraftige liv.

Transition Towns

Vi er så heldige å være en del av et internasjonalt nettverk av lignende initiativ over hele den vestlige verden. Etter å ha holdt på i et års tid på Landås, var det veldig

inspirerende å oppdage at flere tenker som oss. Transition Towns-modellen har i tillegg til klima også fokus på å skape robuste lokalsamfunn, mindre avhengige av fossil energi og mindre sårbare for økonomiske kriser. Vi har vært på kurs i England for å lære mer om denne modellen. Her hjemme har vi kontakt med et miljø i Oslo som jobber med å bygge et norsk nettverk av omstillingsinitiativer. (Se transitionnorway.org og transitionnetwork.org)

Landåsprosjektet og valget 2011

Erfaringene fra prosjektet på Landås kan gi noen utfordringer til politikerne fram mot valget i høst. Alle kommuner skal nå ha laget egne klimaplaner, men vi har inntrykk av at det er stor forskjell på hvor mye kommunene profilerer planen overfor innbyggerne. Vi vil oppfordre alle til å skaffe seg klimaplanen til sin kommune, lese den og bruke den aktivt til å utfordre politikerne i valgkampen. Planen bør kunne beskrive hvordan omstillingen til et bærekraftig liv i din kommune skal foregå. Ofte er selve planene ganske gode, med mange fine målsettinger. I praksis reduseres ofte planene til en obligatorisk øvelse som blir liggende i byråkratiet. Verken politikerne eller innbyggerne får noe eierforhold til innholdet. Da vil det ofte skorte på gjennomføringen; en "glemmer" planen når beslutningene skal tas om utbygginger, infrastruktur og arealbruk. Det mest spektakulære eksempelet på dette er kraftlinja gjennom Hardanger. Behovet for mer kraft til Bergensområdet ble brukt som argument for byggingen, mens både fylkespolitikere og bypolitikere nettopp hadde vedtatt klimaplaner som la opp til store reduksjoner i energibruk og effektbehov i årene framover. Når så vi noen av disse politikere stå opp i debatten og forsvare sin egen klimaplan?

Et viktig spørsmål å stille våre lokalpolitikere i lys av våre erfaringer på Landås er hvordan de har tenkt å legge til rette for en storstilt energioppgradering av de eksisterende boligene i kommunen. Her kan kommunene gå foran med et godt eksempel på sine egne bygg, og gjøre erfaringer og kompetanse tilgjengelig for innbyggere som vil gjøre noe. Kommunene kan også gjøre mye gjennom sin forvaltning av plan- og bygningsloven. Ved å fjerne hindringer i regelverket for fasadeendringer, utnyttning av tomteareal, etc., kan det bli lettere å få tillatelse til etterisolering utvendig, oppsetting av solfångere m.m. Vi vil oppfordre velgerne

til å lese partiprogrammene og stemme på de partiene som viser at de vil noe på dette området.

Hva har vi lært så langt?

Skal vi som nasjon omstille oss fra dagens 14,9 tonn klimautslipp pr innbygger til ett tonn så krever det krever innsats på alle nivåer. Lokalsamfunnet er bare ett av dem. Vi startet prosjektet med en nysgjerrighet på hvordan et liv på under ett tonn klimautslipp pr innbygger ville se ut. Hvordan kan vi komme dit? Kommer det til å gjøre vondt? Så langt ser det ut til at et slikt liv kan bli enda bedre enn det vi lever i dag. Noe av det vi har funnet så langt, er at de aller fleste menneskene rundt oss er positive til å "gjøre noe for miljøet", spesielt når det kan knyttes opp mot lokale nettverk og gi fellesskap og gode opplevelser.

Utøya-katastrofen viste oss at det norske folket kan mobilisere til positiv handling når det blir stilt overfor en plutselig og sjokkerende hendelse. Kan vi klare å vise noe av den samme evnen til samhandling i møte med en krise som er enda mer omfattende, og de alvorligste konsekvensene ligger langt fram i tid? I møte med klimakrisen trenger vi en større kriseforståelse, helt klart. Men samtidig trenger vi å se alle de positive mulighetene som ligger i omstillingen til et samfunn vi faktisk ønsker oss.

Matkurs med utgangspunkt i mest mulig lokale råvarer har vært et populært initiativ.

Under: Vedhogst i fellesskap er en også en aktivitet Bærekraftige liv på Landås har dratt i gang på Landås.

Bærekraftige liv på Landås

- Bærekraftige liv på Landås er et 3-årig pilotprosjekt, startet av Agnes Tvinneim, Liv Karin Thomassen og Lars Ove Kvalbein.
- Prosjektet søker å finne en modell for en innbyggerdrevet omstilling til et bærekraftig lokalsamfunn
- Bærekraftige liv er støttet økonomisk av Bergen kommune, Hordaland fylkeskommune og Framtidens byer (Miljøverndepartementet). Grønn Hverdag og Bjørgvin bispedømmeråd er også viktige samarbeidspartnere.
- Pilotperioden varer ut 2012, etter dette skal prosjektet evalueres
- Ett lignende initiativ er startet opp i Fridalen, flere steder er i startgropen
- Bærekraftige liv på Landås er knyttet opp mot det internasjonale nettverket av såkalte Transition Towns (www.transitionnetwork.org)

For mye bjørn felles i Midt-Norge

Naturvernforbundet har bedt Rovviltneemnda i regionen gå inn for minst mulig bjørnejakt. Svaret fra Rovviltneemnda er et ønske om å skyte mer bjørn.

Øystein Folden med flere

Naturvernforbundet understreker at rovviltforliket for første gang uttrykker en felles linje fra alle politiske partier på Stortinget om at Norge skal ha en bærekraftig bjørnestamme. Forvaltningen fra Direktoratet for Naturforvaltning, fylkesmennene i trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal og rovviltneemnda i region 6 må derfor primært sikre etableringen av en slik bjørnebestand. Ynglingstallet for bjørn i region 6 er fortsatt lavt, så lavt at det er DN som skal fastsette lisenskvoten. Og bjørnen er en freda art, kategorisert som svært trua på Rødlista.

Bjørnen sin rolle i økosystemet er ikke å yngle, men å være et rovdyr. Det vil si at bjørnen sammen med andre rovdyr er en predator av flere andre dyrearter i de aktuelle områdene. Over tid utvikler det seg en balanse mellom graseter og kjøttetere som er fordelaktig for begge artsgruppene. Nylig sto en fagartikkel i vitenskapstidsskriftet Science hvor forskere fra flere land slo alarm om de dominoeffektene som kan oppstå i økosamfunn hvor rovdirene utryddes.

Vårt fokus på binner og yngling fjerner fokuset fra den egentlige oppgaven til bjørnen som rovdyr. Med en økosystemtilnærming har hannbjørner på vandring også en funksjon, særlig der det er smått med andre store rovdyr. Forøvrig eter bjørnen for en stor del også vegetabilisk føde.

Naturvernforbundet konstaterer at de gitte fellingstillatelsene den senere tid i større grad enn tidligere har resultert i felling. Bjørnenes ulike adferdsmønstre og derved ulik tilbøyelighet til å ta sau bør utnyttes positivt slik at skadefellingstillatelser benyttes som uttaksmetode istedenfor for lisensjakt - spesielt når bjørnestammen er liten.

Fram til juli har det vært en avgang på 4 bjørner i Nord-Trøndelag i 2011 og det er registrert betydelig mindre rovdyrtaap blant både sau og rein i Trøndelag enn i tilsvarende periode tidligere år. Dette er et forhold som bør bli tillagt vekt, slik som det også påpekes i innspillet fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Det bør gis en lav kvote, eller kanskje ingen kvote for lisensfelling for bjørn i regionen i 2011. Lisensjakt (eller kvotejakt) er som kjent en jaktform som

skal benyttes ved bestandsregulering.

Alle de nevnte forholdene må utøves under den forutsetning at forvaltningens hovedoppgave er å tilrettelegge for å bygge opp en bærekraftig bjørnebestand. I et brev til rovviltneemnda av 24. juli uttrykte Naturvernforbundet håp om at disse synspunktene ville bli tillagt vekt i rovviltneemnda og i DN. Svaret fra rovviltneemnda kom kontant i møtet 4. august: «Rovviltneemnda for region seks foreslår følgende kvote for lisensfelling av bjørn i 2011 for region seks: Område uten mål om yngling av bjørn: 6 (seks) bjørner. Område med mål om yngling: 0 (null) bjørner. Binne med unge(r) samt hennes unger (uansett alder) er unntatt fra fellings-tillatelsen».

Og videre: «Nemnda ser at skadefelling av bjørn har lyktes i sommer. Vi vil med denne henvendelsen oppfordre Direktoratet for Naturforvaltning å utvide skadefellingskvoten med 2 dyr – i tråd med søknaden fra Sau og Geit i våre tre fylke».

Det at DN bekreftet vedtaket i rovviltneemnda førte til at Norges Naturvernforbund utformet en klage 19. august. I denne ble det bedt om betydelig reduksjon av kvotene i lys av både de nasjonale bestandsmålene, antall dyr som hittil er registrert drept i 2011, det at bjørn er en fredet art som karakteriseres som svært truet på Rødlista. Vedtaket er etter forbundets syn i strid med deler av Naturmangfoldsloven: «Særlig vil vi legge vekt på at vedtak om å skyte ned bestanden, i verste fall med hele 38 dyr totalt i år (inkludert vedtakene gjort i region 2 og 3), er i strid med §5 som skal sikre alle arter, inkludert bjørn, en langsiktig overlevelse i norsk natur. Vedtaket oppfattes også å være i strid med §9, føre var-prinsippet og §4 og 10 om å sikre økosystemfunksjoner og ha en faglig økosystemtilnærmingen og vurdering av samlet belastning».

Denne artikkelen er tidligere publisert på Naturvernforbundet Møre og Romsdals nettsider, og er her noe redigert av NaturVest-redaksjonen. På nettsiden kan du blant annet lese hele klagen til Direktoratet for Naturforvaltning.

Denne brunbjørnen på fisketur er fotografert i USA, men den norske brunbjørnen er av samme art. Brunbjørnen er ikke en truet art internasjonalt, men regnes som truet i Norge. Store rovdyr spiller også viktige roller i økosystemene. Foto: Steve Hillebrand, U.S. Fish & Wildlife Service.

Bjørn i Norge

- Den norske bestanden av bjørn – mer presist brunbjørn (*ursus arctos*) tilhører to ulike bestander. Bjørnen i Finnmark tilhører en norsk/finsk/russisk bestand, og bjørnen i andre deler av landet tilhører en felles norsk-svensk bestand.
- I Sverige har man idag ca. 3200 bjørner, og denne bestanden ser også ut til å ha hatt en tilvekst på i overkant av 5 prosent de siste årene. Ikke overraskende er det derfor også i grenseområdene mot Sverige man finner mest bjørn, men unge hannbjørner kan vandre langt og finnes også i andre deler av landet. I 2010 ble det registrert 166 bjørner i Norge. Dette er et minimumstall, siden man ikke kan regne med at alle bjørner er registrert, tross DNA-analyse av bjørneekskrementer.

Kilde: Miljøstatus.no

Grøn vekst i heile Hordaland

“Venstre tek både omsyn til miljøet og har visjonar for næringslivet. For oss går rein luft og nye jobbar hand i hand.”

venstre

**Mona Haugland Hellesnes, 1. kandidat til fylkestinget
Alf Helge Greaker, 2. kandidat for fylkestinget**

Hordaland

Menneskeverd i sentrum

krf.no/hordaland

Ruth Grung, Arbeiderpartiet
sin fylkes ordfører kandidat

Vi vil bygge bybane
til alle bydeler.
Bybanen skal nå
Flesland innen 2015,
og skal etter det bygges
videre til Åsane,
Fyllingsdalen og
Loddefjord så raskt
som mulig.

Arbeiderpartiet

**Pust fritt
- kjør kollektivt!**

Annonse:

Det finnes bare ett Miljøparti

Det er bare ett De Grønne i Norge etter Europeisk standard:
Miljøpartiet De Grønne.

**miljøpartiet
de grønne**

HORDALAND

Listetoppen for MDG Hordaland er "miljøpresten"
Tom Sverre Tomren, bl.a kjent som leder av
Naturvernforbundet gjennom tre perioder.

*"Alle andre partier nedprioriterer miljø når de kommer i posisjon.
Jeg ble overbevist om at for å skape en grønn politisk kraft,
må vi styrke det eneste partiet som har miljøvern og økologi
som hovedplattform. Jeg tror tiden er mer enn moden å bygge
opp den norske varianten av Det europeiske grønne partiet.
Derfor er jeg listetopp for MDG i Hordaland."*

MDG stiller i år lister i 55 kommuner og er det mest
hurtigvoksende partiet i Norge.

*"Vi trenger bare 2500 stemmer for at De Grønne får plass i
fylkestinget. Det kan gå. Om jeg blir valgt inn lover jeg
å være et friskt grønt pust, en talsperson for miljø,
mangfold og rettferdighet."*

Les fylkesprogrammet til De Grønne på
www.mdg.no/hordaland

FOTO: STURE NERSTAD

Energi- og miljøutfordringene er blandt de største utfordringer vi står overfor i dag. Hordaland Høyres mål er å tilrettelegge for at regionen vår har tilstrekkelig tilgang på energi, samtidig som vi forvalter våre ressurser slik at vi kan overlate naturen i minst like god stand til neste generasjon.

4 gode saker fra Hordaland Høyres program 2011-2015:

- Høyre vil gjennomføre en konkret studie med sikte på å redusere og effektivisere strømforbruket i boligene i Hordaland betydelig og følge opp med gjennomføring av anbefalte tiltak for energiøkonomisering.
- Høyre vil bedre luftkvaliteten gjennom tiltak som har dokumentert god virkning. Kraftige virkemidler trenger ikke være "pisk".
- Høyre vil gjennomføre en grundig kartlegging av hele det biologiske mangfoldet i Hordaland. Dette skal danne grunnlag for en bedre og tryggere forvaltning av naturarealer.
- Høyre vil ta i bruk biogass på bussene for å redusere utslipp fra sterkt forurensende diesel.

Les mer om hva Høyre ønsker for Hordaland på www.hordaland.hoyre.no

Nye tankar for internasjonal

Internasjonale avtalar må sikra at prisen på klimautslepp aukar nok for å driva ein overgang til samfunn nesten utan bruk av fossilt drivstoff. Det gjer ein enklast ved å regulera produksjonen av kol, olje og gass. I tillegg kjem mellom anna tiltak for å binda meir karbon i skog.

Sigbjørn Grønås

prof. em. meteorologi, Geofysisk institutt,
Universitetet i Bergen

Om verda ikkje frir seg frå bindinga til fossilt drivstoff som energi, risikerer me alvorlege klimaendringar som vil trua livet til dei som kjem etter oss. Denne kunnskapen har vore kjend i nesten 20 år, og vitenskapen er stadig sikrere i sine utsegn. Like lenge har verda tinga om forpliktande avtalar for å redusera klimautsleppa, først og fremst bruken av kol, olje og gass.

Einaste klimaavtalen som er oppnådd, Kyotoavtalen, og som går ut neste år, kan alt karakteriserast som ein fiasko. For etter at han vart underskriven, har utsleppa i verda auka meir enn i tiåra før. Då ser me bort frå ein utilsikta utflatning gjennom finanskrisa. Det vert arbeidd med nye avtalar etter modell av Kyotoavtalen, men tingingane står i stampe. Skulle ein ny avtale likevel koma i stand, er det små sjansar for at han vert effektiv, så lenge Kyotomodellen vert lagd til grunn.

Vitenskapen set tak for utsleppa

Det seier seg sjølv at tingingar må byggja på tilrådingar frå vitenskapen. Han veit omtrent kor mykje utsleppa må reduserast år for år for å nå spesifiserte klimamål. Alle er samde om at det hastar fælt å koma i gong, men det verserer litt ulike tal for kor store kutt som må til. Den verdsligande klimaforskaren James Hansen ved NASA har nylig, saman med fleire prominente forskarar, kome fram til at stabilisering av klimaendringane krev at utsleppa av karbondioksid (CO₂) må reduserast med seks prosent i

året frå neste år. I tillegg må avskoginga i verda vendast til like stor vekst av skog dei neste 80 åra som heile avskoginga til no.

Marknaden kan løysa problemet

Effektiv reduksjon av klimautslepp krev ein tilstrekkeleg auke i prisen på fossilt drivstoff, det er økonomar samde om. I dei fleste land gjev fossilt drivstoff den billigaste energien, og så lenge han er billigast, vil han verta brukt. Dette er like sikkert som gravitasjonslova, hevdar James Hansen. Prisen er billig berre fordi det ikkje vert betalt for skadane bruk av fossilt drivstoff fører på miljøet og kostnader ved klimaendringar. Utsleppa gjev luftforureining lokalt og regionalt. Luftforureining tek livet av opp mot ein million menneske i året og gjev helseskade til mange hundre millionar. Skadane ved ein klimakatastrofe der til dømes havet stig fleire meter, kan verta enorme.

Økonomar tilrår å la marknaden løysa klimaproblemet. Med reelle tak på utsleppa og handel med løyver ein har til rådvelde (cap and trade), vil prisen på utslepp auka så mykje som naudsynt for å løysa problemet. Då vil det løna seg å effektivisera bruken av energi og å utvikla ulike former for fornybar energi. Prosessen må halda fram inntil verda praktisk tala vert "fossilfri" med tanke på energi.

Kyotomodellen legg ikkje slike tankar til grunn. Han set ikkje realistiske tak på utslepp, men nasjonale mål for reduksjonar etter tingingar. I tillegg er det rom for fleire tilleggsmekanismer slik som kvotehandel mellom landegrensar, tiltak i utviklingsland og skogreising.

Den europeiske marknaden

I EU har ein innført systemet ETS for kvotehandel, i første omgang for å oppnå krava i Kyotoavtalen. Taket på kvotane vert delt ut til verksemdar. ETS har dessverre ikkje vist seg effektiv for å få ned utsleppa, for prisane held seg låge. Sjølv om ordninga omfattar omkring 12.000 verksemdar, gjeld ho berre 50 prosent av utsleppa. Utslepp i små verksemdar, heimar og personlege utslepp er ikkje med.

ETS kan utvidast og reviderast. Parlamentarikarar i Storbritannia har til dømes foreslått eit system – som også kan nyttast nasjonalt – der det trengs kvotar til all handel med fossilt drivstoff og energi produsert av fossilt drivstoff. Då trengs det kvoter for å fylla tanken på ein bil.

Klimakutt ved kjeldene

ETS skal gje klimakutt i mange ledd nedstrøms frå kjeldene for kol, olje og gass. Forskarar har gjort framlegg om eit mykje enklare system som berre omfattar verksemdar som produserer slikt drivstoff. Dei foreslår å auksjonera ut det årlege taket for utslepp til dei få verksemdene som produserer, i første omgang som ein revisjon av ETS. Samstundes kan liknande system innførast i andre regionar eller nasjonalt utafor Europa.

Målet er eit globalt system der heile taket for eit år vert auksjonert ut som kvotar for produksjon. Systemet vil vera enkelt å kontrollera, for verksemdene som produserer er svært få samanlikna med dei mange som brukar energien drivstoffet gjev.

e klimatingingar

Global warming - plan B

Me bør helst finna ein betre plan. (Illustrasjon: Frits Ahlefeldt-Laurvig, HikingArtist.com, under Creative Commons-lisens BY-ND).

Forslaget har mange fordelar, særleg om det er globalt: Det er dramatisk mykje enklare å kontrollera; kompliserte tingingar om nasjonale mål fell ut; kompliserte tilleggs mekanismar går ut; systemet omfattar skips- og luftfart; industri i land med hard kontroll risikerer ikkje konkurranse med industri i land med mindre kontroll; ein treng ikkje fordela byrder mellom ulike sektorar i næringslivet og so vidare.

Store pengesummar

Auksjonering av løyver til produksjon vil i eit globalt system gje tusenvis av milliardar kroner kvart år. Desse pengane kunne brukast til skogreising, til å hjelpe utviklingsland til velstandsutvikling bygd på rein energi og tiltak for å tilpassa oss klimaendringar.

Dei store pengesummane kan verta eit pro-

blem med ordninga, for dei krev byråkrati og kompliserte tingingar om korleis pengane skal nyttast. Problemet korrupsjon vil melda seg. Men verdssamfunnet kan byggja på røynsle med store pengar til dømes gjennom Verdsbanken.

Folk flest vil merka overgangen til fossilfrie samfunn ved aukande prisar på fossilt drivstoff og energi produsert av fossilt drivstoff. Overalt vil det løna seg å effektivisera energibruken. Marknaden vil styra utvikling av rein energi, men styresmaktene i kvart land må leggja til rette for den leia som skal takast. Nokre land vil til dømes satsa på atomkraft. Fangning og lagring av CO₂ har mange tilhengjarar, men det er enno eit ope spørsmål om det let seg gjera og om metoden kan verta konkurransedyktig. Med flust av vasskraft kan Noreg verta første fossilfrie land.

Nasjonale tiltak

Tingingar om internasjonale avtalar tek tid. I mellomtida er det viktig å intensivera tiltak nasjonalt. Også her er det viktigaste å få opp prisen på utslepp. Ein enkel alternativ metode kalla Avgift med bonus (Fee and dividend) kan innførast på kort tid. I denne metoden trappar ein opp CO₂-avgift over til dømes ti år for å sikra aktuelle klimakutt. Det spesielle med ordninga er at pengane som samlast inn, skal delast attende til folk med lik del til alle. Metoden er ubyråkratisk og får alle med i klimakampen.

Økonomar finn at ein overgang til fossilfrie samfunn ikkje berre er fullt ut mogeleg, men vil gje velstand for dei som kjem etter oss og rein luft lokalt. Slik er det tragisk at styresmakter enno ikkje rettar seg etter overtydande vitskapleg dokumentasjon om klimaendringane og korleis dei kan kontrollerast. Det største spørsmålet synest enno å vera det moralske: Korleis kan folk reisa seg i solidaritet med framtida?

Et flygende vinmonopol

av Gabriel Fliflet

Nestleder i Naturvernforbundet i Hordaland

Noen ganger får man slik lyst til å tro at regjeringen er ansvarlig, tross alt. At den likevel har tenkt å handle.

Så skjer det noe som gjør slutt på dagdrømmene. Nå har regjeringen gitt Avinor lov til å utvide Gardermoen. Kapasiteten skal økes fra 19 til 28 millioner passasjerer i året. Neste trinn blir 35 millioner. Norske flyplasser har utbyggingsplaner for flere titalls milliarder kroner. Vi er allerede på verdenstoppen i flybruk, og verre skal det altså bli.

Avinors generalforsamling heter Magnhild Meltveit Kleppa. Hun og hennes regjering er de som til syvende og sist styrer norsk flypolitikk. De kan stoppe utbyggingene. De kan låse takene på antall flybevegelser. De kan gjøre Avinor til luftfartens vinmonopol; et Avinor som ikke har som et formål å generere mest mulig penger ved å legge til rette for økt forbruk, men å tilby gode tjenester i begrenset og styrt utvalg.

For den dystre sannheten er at videre vekst i klimagassutslippene fra fly rett og slett vil gjøre det umulig å nå våre klimamål. Framtiden i våre hender har beregnet effekten nordmenns flyreiser har på klimaet. Den er like stor som klimaeffekten fra alle norske privatbiler til sammen! Og det er ikke lenger forretningsreiser i vårt grisgrendte land som er hovedgrunnen. Det er fritidsreiser til stadig fjernere mål.

Norwegian planlegger to nye ruter fra Oslo til New York og Bangkok. Disse to vil i sum gi en klimapåvirkning tilsvarende 100 000 privatbiler, dersom begge skal flys daglig. Det vil i så fall mer enn nulle ut hele effekten av det Klimakur anser som en ambisøs grad av elektrifisering av vår privatbilpark innen 2020, melder Norges Naturvernforbund. En helgetur fra Oslo til New York med jet er kanskje mindre harry enn en handletur med bil til Strømstad – men sytti ganger mer skadelig for klimaet.

Det er bra at regjeringen på noen måter forsøker begrense utslippene fra bilene. Det er uforståelig at de lar flybransjen gro vilt. Det er ubegripelig at man setter investerer milliarder i økt kapasitet på flyplassene. Det gjør man selvsagt ikke om man ikke ønsker mer trafikk.

Vi diskuterer høyfartsbaner. De er dyre, men mye mer miljøvennlige enn fly. Deres gode klimaeffekt blir derimot raskt visket ut om vi ikke samtidig stopper den generelle veksten i flytrafikken. La oss tenke oss følgende: vi bruker 100 milliarder på en høy-

Illustrasjon: Marijke van Eeckhout

fartsbane Bergen – Oslo, som i dag er en av Europas mest trafikkerte flystrekninger. De aller fleste av flypassasjererne slutter å fly og tar høyfartstog i stedet. Samtidig lar vi den generelle flytrafikken fortsette å vokse som før, uten nye begrensninger. Da vil det det bare ta få år før passasjerveksten til andre destinasjoner fra Bergen Lufthavn har spist opp nedgangen i passasjertall på strekningen Bergen - Oslo. I tillegg ligger disse andre destinasjonene ofte mye lenger vekk enn Oslo. Da vil mer drivstoff bli forbrukt, og utslippene pr. flytur i snitt bli større.

Norge og andre vestlige land må redusere sine klimautslipp med 85-90% innen 2050. Det vil kreve mye. Det sier seg selv at regnestykket ikke kan gå opp om én stor utslippskilde ikke skal bli redusert, men tvertimot få fortsette å vokse. Og, dessverre: det står ingen el-fly eller hybridfly og venter i fabrikkhallene. Om vi fortsatt skal fly mer og mer og lenger enn lengst, vil selv en storstilt satsing på mer energieffektive motorer og flymåter vil bare kunne dempe utslippsveksten, ikke stanse den.

Mye av nordmenns utslipp fra fly skjer utenfor vårt eget luftrom, og føres derfor ikke i vårt klimaregnskap. Ikke i noe annet lands heller. Men virkeligheten kan vi jo ikke lure. Farlige utslipp forsvinner ikke selv om de ikke skrives ned på et papir. Hvorfor er da utenrikstrafikken fortsatt fritatt for drivstoffavgifter og krav om utslippsreduksjoner?

Regjeringen må slå fast at vi faktisk har et problem, og at en ny kurs må stakkes ut. Avinor kan ikke lenger ha som et formål å tjene penger ved å skape stor trafikk. Statens vegvesen arbeider i flere tilfeller for å begrense trafikken. Hvorfor skal det være

annerledes for Avinor? I dag subsidierer taxfree-salg, bilparkering og landingsavgifter på store flyplasser driften av små og "ulønnsomme" flyplasser. Denne krysssubsidieringen oppmuntrer Avinor til å skape mer trafikk. Ordningen fraviker fra normal praksis i annen statlig virksomhet, der både inntekter og utgifter kanaliseres gjennom statsbudsjettet. Hvorfor skal flytransport styres helt annerledes enn andre transportformer? Man kan mistenke at det er fordi det er mest behagelig for politikerne å slippe å styre. Flyplassene bør få bevilgninger over statsbudsjettet på linje med veier og bane. Da blir politikerne bedre i stand til å gjøre det politikere faktisk skal gjøre: styre. Ikke la det skure og gå.

Regjeringen kan la seg inspirere av utlandet. Av nye, høye flyavgifter i Østerrike, Tyskland og Storbritannia, som bygger på en enkel logikk: Flyr du langt, forurensar du mer. Da må forurenseren betale mer. 200 pund (100 i økonomiklasse) pr. sete er nå flyavgiften fra Storbritannia til fjerne destinasjoner. Den liberal-konservative regjeringen har stanset all videre utbygging av nye rullebaner på Londons tre hovedflyplasser. Bakgrunnen var massive protester og en avgjørelse fra britisk høyesterett som fastslår at det både juridisk og moralsk er uholdbart å videreføre en luftfartspolitik fra før den britiske klimaloven, the "Climate Change Act".

I Norge er det annerledes. Her er det stilt. Kun en surklung høres. Det er regjeringens klimabåt, som lekket i alle kanter. Mens de nølende forsøker tette hull i baugen, lar de hull i akterenden vokse seg store og farlige. Noen ganger får man slik lyst til å tro at regjeringen er ansvarlig, tross alt.

Miljøagentene sjekker miljøets plass i festivalsommeren

Ekstremsportveko i Voss ble i sommer arrangert for 14. gang. Selv om det i år var mye regn, var stemningen på topp.

Klaus Hjermann

Siden festivalen har naturen i sentrum vil vi også i NaturVest vie den litt spalteplass.

Ekstremsportveko har de fire elementene som symbol: Vann, luft, jord og ild. Blandet sammen karakteriserer disse symbolene ganske bra årets Ekstremsportfestival. Jord blandet med vann danner nemlig mye gjørme, men dette la ingen demper på de koselige stundene rundt bålet under nattehimmelen etter en lang dag i naturen.

Det var mange naturaktiviteter for barn og unge på årets festival. Blant annet var det arrangert "stand up paddle", der man står oppreist på et surfebrett og padler med en åre bortover vannet. Det var også arrangert slakkline, der man skal balansere på en tauline mellom to trær uten beskyttelse, og "buldring" der man klatrer langs fjellvegger (istedenfor oppover) uten klatretau. Allerede nå kan du melde deg på neste års

Ekstremsportveko på www.ekstremsportveko.no.

Leder Lars Heltbrekken i Naturvernforbundet var også på Voss i forbindelse med «Veko», og deltok i en padleaksjon i den vernede Raundalselva. Voss kommune ønsker å be regjeringen om å oppheve vernet av den vakre og populære padleelva. Naturvernforbundet, padleforbundet, DNT Ung og Natur Ungdom står sammen i kampen for videre vern – og videre kajakkpadling!

Mange barn og ungdom var på Ekstremsportveko i Voss. Kanskje var det Miljøagenter der også? (Foto: Øyvind Birkeland).

Over 60.000 besøkte Hafslunds miljøfestival

Klaus Hjermann og Miljøagentene

For andre år på rad ble Hafslund Miljøfestival for barn arrangert i Oslo. I år var antall besøkende doblet fra i fjor.

Hele 60.000 miljøinteresserte barn og voksne var innom festivalområdet i Frognerparken, og miljøagentenes hovedkvarter kan melde om at stemningen var fantastisk og entusiasmen på topp. Frognerparken var fylt opp med morsomme aktiviteter og alle festivaldeltakerne svermet rundt mellom de forskjellige bodene. Miljøagentene var selvfølgelig på plass med eget partytelt, og flere hundre mennesker kom innom teltet for å bli med i Miljølenka.

Miljølenka er et initiativ satt i gang av Miljøagentene, og vi satser på at den skal bli verdens største miljølenke. Målet er at politikerne våre skal få øynene opp for miljøproblemene som vi prøver å løse i lokalsamfunnet og på globalt plan. Miljølenka går kort fortalt ut på at du tar et bilde av deg selv med hendene

Det tok helt av da Erik og Kriss gikk på scenen under Hafslund Miljøfestival (Foto: hafslund.no)

strukket ut til siden, og så sender du bildet inn til Miljøagentenes Hovedkvarter der de kobler ditt bilde inn på lenka digitalt. Flere kjendiser var innom Miljøagentenes telt og ville bli med på miljølenka. Så om du blir med er du kanskje så heldig at du ender opp ved siden av en kjendis på lenka.

Gå til www.miljoagentene.no og se hvordan du kan bli med.

Damsgårdsveien 95, 5058 Bergen
Telefon: 55 34 17 70
bergen@metallco.com

**Indre Hordaland
Miljøverk**

Tlf. 56 52 99 00
Faks 56 52 99 01
E-post: ihm@ihm.no
www.ihm.no

Ta vare på naturen

- Hugs at farleg avfall må leverast til godkjend mottak!

- Stoff med faremerke er nesten alltid farleg avfall.
- Farleg avfall kan leverast på miljøstasjonen, sjå opningstider på www.ihm.no

Logolink.no

Landets største sykkelforretning! Størst på sykkel - Råest på pris!

Her finner du
Sykkelsenteret AS

Mandag-fredag
Lørdag

kl. 10.00-20.00
kl. 10.00-16.00

Lars Hilles gate 19, e-post: firmapost@sykkelsenteret.no - www.sykkelsenteret.no - tlf. 55 21 24 90

**50 tunfiskbokser
= 1 forhjul**

Metallemballasje leverer du til containerne for
glass- og metallemballasje på returpunktene.

**Kast riktig -
gi bosset verdi**

Tlf: 815 33 030 | www.bir.no

- Bybane i alle retninger i Bergen, og til Knarvik, Fjell og Os.
- Dagbøter til Statoil så lenge CO2-reinsinga ikkje er på plass på Mongstad.
- Nei til monsternastene i Hardanger og Nordhordland.
- Restriktiv utbygging av småkraftverk.
- Avvikling av all oppdrettsnæring som ikkje er økologisk og forureiner havet og fjordane og trugar villaksen.
- Hev ubåten utanfor Fedje.

Stem Raudt!

Natalia Golis
1. kandidat Hordaland

Vil du annonsere i
NaturVest?

Kontakt Grønn Markedskontakt
på tlf: 55 10 10 97 eller e-post: sverre@gmk.as

NaturVest
Medlemsblad for Naturvernforbundet Hordaland

Mottaker av forurenset masse.

www.fsg.no

Kjøper du boss?

Still deg selv tre spørsmål når du skal handla:

1. Har eg egentleg bruk for dette?
2. Er produktet av god kvalitet?
3. Er det miljøvennleg?

Er svaret nei, spar både pengar og miljøet!

Reis miljøvennleg!

Bruk buss eller Bybanen og bidra til eit betre miljø. Prøv vår nye reiseplanleggar på skyss.no. God tur!

skyss.no | Tlf 177

skyss

karlsens.no

Velkommen til miljøhotellene
i Bergen sentrum, sentralt
beliggende nær kollektivtransport.

**Ekte matopplevelser med
lokale råvarer i hovedsetet.
Konferansekapasitet til 400.**

AUGUSTIN
HOTEL VINBAR BRASSERIE

GRANDTERMINUS
HOTEL KONGRESS BRASSERIE WHISKYBAR

augustin.no - ght.no

**- Avfallsløsninger for næringslivet
- Containerutleie**

Møllendalsveien 31

5009 Bergen

Tlf.: 815 33 030

Faks: 55 27 70 91

E-post: bedrift@bir.no

Et selskap i **RETURA®**
ET MILJØ I BALANSE

B-BLADretur: NaturVest
postboks 1201 Sentrum
5811 BERGEN

ETTERSENDES IKKE VED VARIG ADRESSEENDRING, MEN SENDES TILBAKE TIL AVSENDER MED OPPLYSNINGER OM DEN NYE ADRESSEN

Naturvernkalenderen 2011

Her finner du en oversikt over noen natur- og miljørelaterte arrangement framover.
For mer informasjon, se nettsidene naturvernforbundet.no/hordaland
og naturvernforbundet.no/moreogromsdal.

● September

Valgdebatt: Bør bilistene betale Bybanen?

05.09.2011 kl. 18:00 Scandic hotell, bak kinoen i Bergen.

Mens eksosen kveler Bergen, koster bilkøene oss svimlende 7,3 milliarder årlig. Vi er enige om problemet – hva er løsningen? Byrådsleder og køprismotstander Monica Mæland (H) og fylkesordfører Torill Selsvold Nyborg (KrF) møter opposisjonspoliti-kerne Harald Schjelderup (AP) og Tom Skauge (SV). Sammen med samferdselsministerens politiske rådgiver, Sigrid Brattabø Handegard (SP), diskuterer de hvordan biltrafikken skal begrenses. Innledning ved forskningsleder Arvid Strand (Transport ØI). For mer info: www.naturvernforbundet.no/debatt

Naturvernforbundet Askøy inviterer til åpent møte om miljø

06.09 kl 1830. Folkets Hus

Alle de politiske partiene er invitert til møtet.

Klimaseminar 2011

23.09.2011 - 25.09.2011 i Trondheim

Natur og Ungdom, Naturvernforbundet og Tekna inviterer til Klimaseminar 2011 i Trondheim. Børge Ousland gir naturskildringer fra sine reiser. Det blir faglig påfyll om lokalt energi og klimaarbeid med utflukter for å se på klimaløsninger i praksis. Påmelding og spørsmål kan sendes til [Signe Lindbråten sl@naturvernforbundet.no](mailto:Signe.Lindbraaten@naturvernforbundet.no) hos Naturvernforbundet nasjonalt.

● Oktober

Naturvernforbundet Askøy deler ut miljøprisen for 2011

09.10 kl 1300. På Dronningen

Arven etter Nansen – klima og menneskerettigheter

20.10.11 kl. 09.00 på Hotell Norge

I forbindelse med Klimafestivalen 17.-23. september inviterer Bergen kommune til konferansene om klima og menneskerettigheter. Det blir dyktige og engasjerte innledere og strålende kulturopplevelser. Mer informasjon på bergen.kommune.no/om-kommunen/avdelinger/klimaseksjonen

Neste nummer av NaturVest har temaet "Avfall". Har du tips til saker som fortjener omtale, send en e-post til naturvest@naturvernforbundet.no